

**РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

Постановка проблеми. Нові соціально-економічні перетворення в Україні обумовили необхідність значних змін в організації навчально-виховного процесу, які б задовольняли безболісний перехід у неперервній системі школа-ВНЗ.

Розвиток інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, державного управління та навчально-виховний процес закладів освіти – один із пріоритетних напрямків державної політики, який визначений у Законі України «Про професійно-технічну освіту», Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», Державній програмі «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці».

У зв'язку з цим нині постала потреба в удосконаленні освіти. Для розв'язання цієї проблеми необхідно вирішити низку завдань, а саме:

- сформулювати на загальносуспільному й індивідуальному рівнях розуміння людини як найвищої цінності;
- підвищити розумову функціональність учнів в умовах, коли знання, технології та наукові ідеї змінюються та розвиваються в стрімкому русі;
- культивувати у кожної особистості думку й дух відповідно до національних традицій, утверджувати культуру толерантності [4];
- виробити у людини прагнення до творчої самореалізації та здатність ефективно працювати і навчатися впродовж життя;
- забезпечити процес оновлення змісту освіти відповідно до розвитку наукового середовища.

Насамперед потребує вдосконалення і сам зміст навчання. Слід більш чітко й однозначно визначити фундаментальні знання у різних сферах вивчення людини і світу, відмежовувати їх від надмірної інформаційної складової, яка має виконувати роль ілюстративного супроводу пізнавального процесу. Треба також відпрацювати механізм систематичного оновлення змісту навчання відповідно до розвитку науки та набуття людством нових знань [7].

Пошук педагогічних умов, які сприяють розумовому вихованню учнів у навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів є актуальною науково-практичною проблемою. Однак, у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців аспект педагогічних умов розумового виховання старшокласників у системі довузівської підготовки системно та комплексно не вивчався. Тому дослідження форм, шляхів і засобів розумового виховання та інтелектуального розвитку старшокласників соціально необхідна, важлива педагогічна проблема, яка вимагає докладного вивчення та осмислення.

Використання інформаційних технологій дає можливість інтенсифікувати навчальний процес і розвиток наукового світогляду учнів. Проте, сучасне впровадження дистанційного навчання в основному спостерігається під час навчання студентів у вищих навчальних закладах (найчастіше під цим розуміють заочну форму навчання), перепідготовки, перекваліфікації чи здобутті другої вищої освіти фахівців. Ми ж пропонуємо запровадити дистанційне навчання у систему довузівської підготовки, що дасть змогу старшокласникам розширити своє світосприйняття та здобути неперервну освіту завдяки засобам інформаційних технологій.

На нашу думку використання інноваційного потенціалу та інформаційно-комунікаційних технологій надасть можливість створити сприятливі умови до наукового пізнання світу, допоможе активізувати логічне мислення, уяву, сформує у старшокласника систему знань, яка буде відповідати зростаючим вимогам до якості здобутої середньої

освіти.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що пошуку шляхів і засобів формування загальнонавчальних, спеціальних та інтелектуальних умінь учнів приділялася велика увага у роботах Ю. Бабанського, Т. Ільїної, Г. Балла, Н. Лошкарьової, І. Лернера, Н. Кухарева, О. Савченка, А. Усової, В. Паламарчук.

Дослідженням аспектів підвищення ефективності навчання за допомогою інформаційних технологій займалися В. Ключко, Н. Морзе, М. Жалдак, В. Биков, Ю. Жук, В. Сумський, О. Іваницький.

Питанням застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі приділяється багато уваги у працях Р. Гуревича, В. Безпалька, Н. Морзе, М. Кадемії, А. Олійник, В. Дровозюк, Н. Ничкало.

Розглянуто концептуальні педагогічні положення про дистанційне навчання науковцями О. Андреевим, А. Кудіним, Г. Козлаковою, В. Олійник, Є. Полатом, А. Хуторським, В. Кухаренко. Свою увагу дослідженню методів творчого навчання за допомогою телекомунікаційних засобів приділили Г. Андріанова, А. Хуторський, А. Кудін.

Огляд наукових праць в яких висвітлені аспекти організаційно-педагогічних засад дистанційного навчання показав, що більшість авторів зосереджуються передусім на використанні технологій дистанційної освіти для більш дорослої аудиторії. Проте недостатньо уваги приділено використанню дистанційного навчання у системі довузівської підготовки учнів, яке може створити сприятливі умови для успішної навчальної діяльності, реалізації прагнень до саморозвитку особистості та самоосвіти, позитивне ставлення до навчання.

Мета статті – дослідження елементів дистанційних технологій для підвищення ефективності організації процесу розумового виховання та зростання пізнавального інтересу старшокласників у системі довузівської підготовки.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство з розвитком ринкових стосунків висуває нові вимоги до освіти і професійного самовизначення учнів. У зв'язку з цим, суспільству стали необхідні креативні люди, здатні до саморозвитку, до прийняття нестандартних рішень, до вміння орієнтуватися в швидкозростаючому інформаційному потоці [1, с. 17].

Відповідно до закону «Про освіту», зміст освіти є одним із чинників економічного і соціального прогресу суспільства і має бути орієнтований на розвиток особистості випускника, створення умов для його самовизначення і самореалізації [1, с. 24].

В. Сухомлинський стверджував: «Жива, допитлива, творча думка формується у вихованця лише тоді, коли по відношенню до знань він займає свою особисту життєву позицію. Активне вираження особистого відношення до набуття знань і є те, що слід називати розумом особистості, яка формується» [8, с. 93]. Активність заключається перш за все в тому, що дитина стає діяльним, зацікавленим учасником процесу оволодіння знаннями; пізнання, навчання надає завдяки цьому глибоке почуття радості, емоційного піднесення. «Інтелектуальні почуття – це родючий ґрунт, на який падають зерна знань і з якого виростає розум» [8, с. 94].

Сучасна освіта – це освіта для людини. Її стрижнем є розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання здатності до самоосвіти і саморозвитку особистості, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя [5].

У педагогічній науці, на жаль, не має єдиного підходу до питання задоволення професійних намірів старшокласників на сучасному етапі розвитку суспільства, тому у практиці діяльності загальноосвітніх навчальних закладів спостерігаються різноманітні підходи до його вирішення шляхом створення особливого освітнього середовища,

педагогічних умов, професійно-орієнтованих програм тощо [3].

Зазначимо, що розумове виховання та професійне самовизначення старшокласників залежить від створення необхідної інноваційної організації навчально-виховного процесу, який буде оптимально поєднувати їх інтереси, інтереси батьків, школи, вишу та суспільства в обґрунтованому виборі учнями майбутньої сфери трудової діяльності.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства головною педагогічною проблемою є підвищення ефективності навчання та підготовка старшокласників до вступу у ВНЗ.

Для продуктивного подальшого освітнього процесу людині насамперед необхідна ерудиція, уміння самостійно застосовувати наявні знання в різних умовах. Тому, на нашу думку, одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є запровадження у систему довузівської підготовки інформаційних технологій та засобів дистанційної освіти.

У зв'язку з появою нових мереж інформації виникло дистанційне навчання. Ми інтерпретуємо дистанційне навчання, як один із перспективних напрямів освіти, який в епоху нових реалій і тенденцій розвитку інформатизації суспільства відкриває доступ для самостійного навчання у глобальному просторі.

Розумовий розвиток старшокласника залежить від особистого процесу розумової діяльності. Стиль індивідуального логічного мислення, який впливає із пізнавальної діяльності учня, формується внаслідок індивідуалізації навчання, яке забезпечується завдяки засобам інформаційно-комунікаційних технологій, а саме дистанційному навчанню.

Розвиток дистанційного навчання в Україні підтримується на державному рівні. Це відображено в низці нормативно-правових актів: Накази Міністерства освіти і науки України № 293 «Про створення Українського центру дистанційної освіти» від 07.07.2000 р., «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» від 20.12.2000 р., Наказ № 40 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 21.01.2004 р., Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України «Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні» від 23.06.2005 р.

Використання сучасних інформаційних технологій дає можливість інтенсифікувати процес навчання, зробити його більш системним та безперервним. Зазначимо, що саме використання персонального комп'ютера вже викликає інтерес в учнів до запропонованої роботи, зменшує нервову напругу і саме негативне ставлення до необхідності навчання, а також дозволяє повністю виключити суб'єктивність в оцінюванні знань з боку тих хто контролює освітній процес.

Можливості комп'ютера, як засобу навчання, пов'язані з його технічними характеристиками, що відкривають новий простір для навчання. Серед переваг комп'ютера, зумовлених його технічними властивостями, передусім є великий обсяг пам'яті і швидкість пошуку інформації. Комп'ютер моделює ситуації, які недоступні у звичайних умовах, а також різноманітне подання інформації: у вигляді тексту, графічного зображення, із застосуванням мультиплікації. Окрім цього, комп'ютер надає у розпорядження користувача цілий набір інструментів, які значно вдосконалюють процес професійного навчання [6].

Застосування персонального комп'ютера вносить у навчальний процес особистості принципово нові пізнавальні засоби, які сприяють переходу від пояснювально-узгоджувального типу навчання до нового – активного, який сприяє пошуку та використанню різноманітних комп'ютерно-орієнтованих систем навчання.

Позитивна дидактична функція комп'ютера полягає ще й у тому, що він створює умови для розвиваючого навчання. Він дозволяє реалізувати нові підходи, які не можна використати при традиційному навчанні:

- постановка проблеми і поетапного її вирішення;
- пошук варіантів раціональних рішень;
- можливість пошуку власного логічного вирішення завдання;
- моделювання вивчених явищ.

Ці навчальні дії розвивають логічне мислення в учня і його творчі здібності, що сприяє загальному розвитку інтелекту та підвищенню фахового рівня. Із застосуванням технологій Інтернету пошук не обмежується рамками програми і відкриває нові можливості для міжпредметних зв'язків [2].

Враховуючи специфіку дистанційного навчання слід виділити низку переваг, які підвищують якість навчання, здатність до самостійної роботи і самоосвіти, розвивають логічне мислення, уяву та інтелектуальні здібності:

- чітка постановка цілей та задач навчання відповідно до спеціалізації конкретного вишу;
- системне планування навчального процесу;
- розробка навчально-методичних матеріалів, які сприяють інтелектуальному зростанню, професійній самореалізації, розвитку розумового потенціалу, творчих здібностей;
- індивідуальний темп проходження занять в залежності від індивідуальних особливостей та рівня знань особистості;
- можливість розвитку розумового потенціалу людям з обмеженими можливостями за станом здоров'я або за сімейними обставинами;
- індивідуальний графік навчання, який дає можливість здобуття знань незалежно від часу протягом доби та місцезнаходження;
- розробка оптимальних варіантів поточного контролю знань;
- наявність зворотного зв'язку між учнем і викладачем, а також можливе on-line спілкування у мережі Інтернет;
- формування професійного самовиявлення внаслідок можливості одночасного навчання на різних напрямках.

Висновки. Розвиток мережі Інтернет, зростання її впливу на освітній рівень старшокласників та істотні структурні зміни в освітніх системах дають можливість розвивати новий напрям в освіті – дистанційне навчання.

Враховуючи соціально-економічні чинники сучасного суспільства дистанційне навчання сприяє самоосвіті, дає можливість зекономити час та заощадити витрати на дорогу учням, які проживають у районах, віддалених від центрів довузівської підготовки. Також використання електронних дистанційних форм навчання дає можливість підготовки до вступу у конкретний ВНЗ, який знаходиться в іншому місті і навіть регіоні.

Отже, дистанційне навчання є одним зі шляхів вирішення проблеми розумового виховання, розвитку логічного мислення та ефективної підготовки старшокласників до вступу у ВНЗ.

Література:

1. Баріхашвілі І. І. Психологічні основи профорієнтації та професійного самовизначення: Навчальний посібник / І. І. Баріхашвілі, М. П. Ворона, Г. В. Грищенко / за заг. ред. І. М. Старікова. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – 208 с.
2. Бербец В. В. Деякі суперечності застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів / В. В. Бербец. - Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вип. 24 / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Ін-т математики, фізики і технол. освіти; [редкол.: І. А. Зязюн та ін.]. - Київ; Вінниця: Планер, 2010. - 566 с. - Бібліогр. у кінці ст. - ISBN 978-966-2337-01-3
3. Бербец В. В. Педагогічні умови професійного самовизначення старшокласників в умовах залучення їх до довузівської підготовки / Бербец В. В. – Вісник глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: зб. наук. Праць. Випуск 19 / Глухівського НПУ ім. О. Довженка; редкол.: О. І. Курок (відп. ред.) [та ін.]. – Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. – 186 с. – (Серія: Педагогічні науки; вип. 19) - ISBN 966-376-075-3
4. Кремінь. Філософія освіти XXI століття // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – с. 2 – 7.
5. Литвиненко Г. Про концепцію математичної освіти в Україні. / Математика в школі. – 1998, № 2.
6. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. И. Машбиц. –

М.: Педагогика, 1988. – 191 с.

7. Савченко О. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя // Шлях освіти. – 2004. – № 2. – с. 2 – 7.

8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості: Вибрані твори в 5 т. - К.: Радянська школа, 1976. – Т. 1, с. 55 – 206.

У статті розглянуто питання ефективності використання дистанційного навчання в системі довузівської підготовки для розумового виховання, підвищення пізнавального інтересу, мотивації до навчання та професійної орієнтації старшокласників.

Ключові слова: розумове виховання, дистанційне навчання, довузівська підготовка.

В статье рассмотрены вопросы эффективности использования дистанционного обучения в системе довузовской подготовки для умственного воспитания, повышение познавательного интереса, мотивации к обучению и профессиональной ориентации старшеклассников.

Ключевые слова: умственное воспитание, дистанционное обучение, довузовская подготовка.

In article considered question the effectiveness using of remote teaching in the system pre-university training for intellectual education, increase cognitive interest, motivation to learner and of professional orientation of seniors.

Keywords: intellectual education, distance learning, pre-university training.